

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

ГОРІШНА ГАЛИНА МИХАЙЛІВНА

УДК 821.161.2

**ПОЕЗІЯ МАЙДАНУ У ДИСКУРСІ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЙНОЇ
ПОЕЗІЇ ХХ-ХХІ СТОЛІТТЯ**

10.01.01 – українська література

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового
ступеня кандидата філологічних наук

Тернопіль – 2018

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі теорії і методики української та світової літератури Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор
Лабащук Оксана Василівна,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка,
доцент кафедри теорії і методики
української та світової літератури.

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор
Ткаченко Анатолій Олександрович,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
Інститут філології,
професор кафедри теорії літератури,
компаративістики і літературної творчості;

кандидат філологічних наук, доцент
Роздольська Ірина Володимирівна,
Львівський національний університет
імені Івана Франка,
доцент кафедри української літератури
імені академіка Михайла Возняка.

Захист відбудеться 20 грудня 2018 р. о 13.00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради К 58.053.02 із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка за адресою: вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027.

Із дисертацією можна ознайомитися на сайті <http://tnpu.edu.ua> та в бібліотеці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка за адресою: вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027.

Автореферат розіслано 20 листопада 2018 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

С. В. Бородіца

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Вивчення української літератури в умовах сучасного літературного процесу передбачає всебічне осмислення художніх явищ зламних історичних періодів із позиції їх естетичної вартості. Саме з цього погляду ґрунтовний аналіз поезії Революції Гідності набуває особливої ваги і своєчасності, оскільки дає змогу виразно простежити взаємозалежність тих внутрішніх і зовнішніх чинників, які у той чи той спосіб вплинули на творчість українських письменників, активних учасників і безпосередніх очевидців революційних подій в Україні 2013-2014 років. Поетичні тексти Революції Гідності породжені емоційними потрясіннями нації, свідомим і неусвідомленим сприйняттям катастрофічних подій. Тому художні імперативи творців майданної поезії становлять інтерес і у вузькому літературознавчому, і в широкому культурологічному аспектах. Майдан як історичний, соціокультурний, духовний феномен сучасної України зумовив появу громадянської лірики, яка трансформує художньо-поетичні традиції українського фольклору, з одного боку, і революційної поетичної творчості Січових стрільців і вояків УПА в контексті національної ідентичності, – з іншого. Майданна лірика, моделюючи об'ємну картину Революції Гідності, поєднує різні авторські концепції світосприйняття, проте її проблемно-тематичний спектр визначає низку домінантних ознак, на яких наголошують літературознавці: експресивність, деструктивне сприйняття світу, його абсурдність, міфологічні і фольклорні образи, біблійна символіка, образ ліричного героя-бунтаря тощо.

Окремі риси поезики лірики Революції Гідності досліджують Н. Мусієнко, Л. Таран, Л. Ставицька, О. Федоренко, О. Чебанюк та інші. Проте їхні публікації не дають вичерпної характеристики поезії Майдану. Для української філологічної науки значну цінність мають поетичні збірки й антології «Євромайдан. Лірична хроніка (поетична колекція) (2014), «Майдан. (Р)еволюція духу: мистецько-культурологічний проект (2014), «Материнська молитва. Українки – героям Майдану: поезії» (2014), «Небесна сотня: антологія майданних віршів» (2014), які потребують сучасного літературознавчого дослідження, оскільки досі цілісно не проаналізовані стильові та естетичні домінанти поезики, проблематика майданної лірики. Це і визначає актуальність дисертаційного дослідження.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано на кафедрі теорії і методики української та світової літератури Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка в руслі комплексної теми «Наративна комунікація і жанрова система українського письменства» (державний реєстраційний номер 0113U000126). Тема роботи затверджена на засіданні вченої ради Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка 21 листопада 2014 року, протокол № 5.

Мета дослідження полягає у з'ясуванні художніх особливостей та прагматичних функцій поетичних текстів періоду Революції Гідності у їх

генетичних і типологічних зв'язках з українською поезією руху Опору ХХ-ХХІ століття.

Реалізація поставленої мети зумовила необхідність виконання таких **завдань**:

- осмислити генеалогічний аспект сучасної поезії руху Опору;
- обґрунтувати теоретичні засади вивчення естетики і прагматики віршів Революції Гідності;
- схарактеризувати особливості поетики поезії руху Опору часів Першої і Другої світових воєн;
- проаналізувати революційну поезію доби незалежної України (Революція на граніті та Помаранчева революція);
- розглянути стильові ознаки лірики Революції Гідності;
- з'ясувати домінанти символічного образотворення у ній;
- розкрити характер вияву сугестії в майданних текстах;
- окреслити апокаліптичний хронотоп у революційній поезії початку ХХІ ст.

Об'єкт дослідження: революційна поезія, створена в період Революції Гідності здебільшого учасниками цих подій.

Предмет дослідження: поетика та прагматика майданної лірики, особливості творення художньої картини світу в ній.

Теоретико-методологічною основою дисертації є праці з літературознавства, поетики та естетики українських і зарубіжних авторів: С. Андрусів, Р. Барт, Ю. Борев, М. Гіршман, Г.-Г. Гадамер, Р. Гром'як, М. Ільницький, М. Наєнко, Я. Поліщук, М. Павлишин, Г. Поспелов, А. Ткаченко, І. Фізер, І. Франко, Д. Чижевський та ін., студії дослідників, які вивчали питання рецептивної естетики: Н. Гартман, У. Еко, В. Ізер, Р. Інгарден, Г.-Р. Яусс, а також літературознавців, які аналізували особливості поетики лірики Майдану (Н. Мусієнко, Л. Таран, О. Лабащук, О. Федоренко та ін.), громадянської лірики періоду Першої світової війни, зокрема поетичної творчості Січових стрільців і текстів про бій під Крутами (В. Витвицький, Я. Гарасим, Р. Давній, Г. Дем'ян, О. Кузьменко, М. Лазарович, Л. Луців, Є. Маланюк, В. Працьовитий, Т. Салига, Л. Сенік, І. Яремчук та ін.), вірші періоду Другої світової війни (Г. Плугатор, Л. Полтава, В. Працьовитий та ін.), тексти руху Опору часів незалежності (В. Балашок, Т. Бевз, О. Вертій, С. Грабовський, Т. Гундорова, Ю. Ковалів, М. Лазарович, О. Пахльовська, С. Філоненко, О. Чебанюк та ін.). У роботі використано філософські трактати та дослідження зарубіжних філософів (М. Гайдеггер, А. Камю, Е. Кассіер, Ф. Ніцше, А. Шопенгауер та ін.).

Методи дослідження. У роботі застосовано загальнонаукові методи систематизації та узагальнення досліджуваного матеріалу, а також культурно-історичний, порівняльний, структурно-типологічний, проблемно-тематичний методи аналізу поетичних творів. Антропологічний підхід та елементи рецептивної естетики дали змогу значно розширити ракурс наукових пошуків і забезпечили виявлення поетикальних особливостей

лірики Революції Гідності, визначення її місця в літературному процесі XXI століття.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше в українському літературознавстві здійснено всебічний аналіз лірики Майдану крізь призму її поетики і прагматики через широке осмислення революційного поетичного дискурсу часів Першої і Другої світових воєн, доби незалежної України (Революція на граніті та Помаранчева революція); окреслено соціальний контекст виникнення і трансляції поезії Майдану; з'ясовано суспільні функції, які виконують ці тексти як у революційно налаштованому середовищі, так і в соціумі загалом; обґрунтовано вагому суспільну роль революційної поезії в національній культурі українців.

Теоретичне значення одержаних результатів зумовлюється тим, що аналіз лірики Майдану з позицій поетики і прагматики відкриває шлях для нового прочитання й поглиблення естетико-культурологічної та оцінної інтерпретації сучасної української громадянської поезії. Дослідження розширює теоретичні площини літературознавства, художньої критики та рецептивної естетики.

Практичне значення. Матеріали дисертації, її висновки можуть бути використані для подальшого дослідження поезії Революції Гідності, а також під час вивчення історії української літератури початку XXI століття у вищій школі, зокрема при написанні відповідних підручників і посібників, розробці лекційних курсів, семінарів, а також на уроках української літератури та в позакласній роботі в середній школі, на гурткових і факультативних заняттях.

Особистий внесок здобувача полягає в систематизації широкого фактичного матеріалу в контексті сучасної української літератури. Усі теоретичні і практичні результати отримані дисертантом самостійно. Публікації з теми дисертації надруковані без співавторства.

Апробація результатів дослідження. Текст дисертації обговорений на засіданні кафедри теорії і методики української та світової літератури Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (протокол № 3 від 12.10.2017 р.).

Основні положення викладені у доповідях на міжнародних і всеукраїнських наукових конференціях: XIII міжнародній науковій конференції «Школа відкритого розуму. У світі знаків: проблеми вербального і невербального» (Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Тернопіль – Кременець, 25-30 травня 2015), міжнародній науково-практичній конференції «ЛІТЕРАТУРА РУХУ ОПОРУ: вияви національної ідентичності» (Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, 19 листопада 2015), XV міжнародній науковій конференції «Школа відкритого розуму. Знання і/чи віра: методологічний конфлікт» (Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Кам'янець-Подільський – Тернопіль, 2-6 травня 2016), міжнародній науковій конференції «Слов'янські студії» (Чорноморський державний університет

імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія», Миколаїв, 24-25 травня 2016), XVII міжнародній науковій конференції «Школа відкритого розуму. Віра і/чи знання: методологічний конфлікт» (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach, Кельце, 28 серпня – 2 вересня 2016), міжнародній науковій конференції «Володимир Гнатюк і його роль у розвитку української національної культури» (Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Тернопіль, 25-26 травня 2016), XVI міжнародній науково-практичній конференції «Антропология смаку: естетика, поетика, пізнання» (Національний університет «Острозька академія», Острог, 12-16 вересня 2016), Сьомій міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Діалог мов – діалог культур. Україна і світ» (Інститут слов'янської філології Університету Людвіга-Максиміліана, Мюнхен, 27-30 жовтня 2016), міжнародній науково-практичній конференції «Світова література в сучасному науковому дискурсі» (Харківський національний університет імені Василя Каразіна, Харків, 10-11 листопада 2016), Першому Тернопільському методологічному колоквіумі (Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Тернопіль, 21-22 грудня 2016), всеукраїнській науковій конференції «Генераційний феномен як бунт і де(кон)струкція» (Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, 27-28 квітня 2017), Другому Тернопільському методологічному колоквіумі «Методи дослідження суспільної свідомості в гуманітарних студіях» (Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Тернопіль, 2-4 лютого 2018), XIX міжнародній науковій конференції «Школа відкритого розуму. Постправа в інформаційному суспільстві» (Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Тернопіль, 29 квітня-4 травня 2018).

Структура дисертації зумовлена метою та завданнями дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів, які поділяються на підрозділи, висновків, списку використаних джерел (265 позицій). Загальна кількість сторінок – 206, з них основного тексту – 180 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, описано наукову новизну і практичне значення отриманих результатів, сформульовано мету й завдання, вказано об'єкт і предмет, теоретико-методологічну базу і методи дисертації, наведено апробацію результатів дослідження, окреслено структуру роботи.

У **першому розділі «Жанри революційної поезії в українській літературі ХХ-ХХІ ст.»** висвітлено суспільно-історичні передумови зародження поезії руху Опору ХХ-ХХІ ст., досліджено наукові студії з філософії, історії, соціології, політології про історію та політичні обставини рухів Опору ХХ-ХХІ ст., визначено теоретичні засади функціонування цієї поезії.

У підрозділі 1.1. «Українська революційна поезія в контексті національно-визвольної боротьби XIX-XXI ст.» розглянуто поезію руху Опору під об'єктивом історичних процесів, обґрунтовано її сенситивний характер, функцію документалізації подій. Простежено взаємозв'язок терміна «революційна лірика» з типологічно подібними до неї «лірика руху Опору», «лірика резистансу» тощо. У діахронії розглянуто художні традиції української поезії як індикатора суспільних явищ. Вказано на ідеологічну заангажованість текстів, а саму творчість спротиву потрактовано як антиколоніальну. Проаналізовані студії Д. Донцова, Ю. Липи, Ю. Русова, О. Ольжича, С. Петлюри, Л. Полтави та ін. дали змогу з'ясувати, що поезія «нескореного духу», вийшовши із народно-поетичних джерел, відтворила значні емоційні потрясіння доби і продовжує художні традиції часів Першої і Другої світових воєн, протистоянь доби незалежності. Дослідники одностайні у питанні типологічної подібності стрілецьких та упівських віршів. Вагомий внесок в аналіз літератури руху Опору зробили О. Дзюба-Погребняк, О. Кузьменко, Л. Полтава, В. Працьовитий, Ю. Русов, Т. Салига, Л. Сенік, Л. Шанковський, І. Яремчук та ін., які наголошували на їх генетичній спорідненості та обумовленості історичним контекстом. Творчий процес кризових періодів став об'єктом літературознавчих студій О. Забужко і Я. Поліщука, а вплив воєнних подій на національну свідомість аналізував Е. Сміт. Визначено, що література є одним із видів духовної зброї, вираженням моральних цінностей і традицій поколінь, а також, що важливо, невід'ємним елементом самоідентифікації українців. Авторитет письменника беззаперечний, тому можна стверджувати, що він, як і політичний лідер, формує духовний потенціал революційної дійсності.

У підрозділі 1.2. «Теоретичні засади дослідження естетики і прагматики поезії Революції Гідності» вірші кризового періоду проаналізовано як знаки культури у тісному взаємозв'язку автор – текст – реципієнт. Тому визначальною у сприйнятті таких новотворів є роль рецептивної естетики, крізь призму якої увиразнюється сугестивна наповненість лірики Майдану й окреслюється її творча рецепція читачем. Дослідження ґрунтується на позиціях рецептивної естетики Г. Яусса і В. Ізера. Особливу увагу зосереджено на антропологічній інтерпретації художнього тексту, а також на модифікації віршів з естетичного рівня на соціальний. Антропологічний підхід, що сприяє глибшому розумінню творів періоду Революції Гідності, важливий для розуміння творчості доби суспільних зрушень, оскільки поет часто є виконавцем своїх творів і потрапляє під вплив емоцій реципієнтів. Розглядаючи лірику революцій як знак культури, не можемо не враховувати рецептивний і антропологічний чинники. Хоча ці тексти не часто стають естетичними шедеврами, засади прагматики розгортають художню палітру поезії спротиву.

У другому розділі «Дискурс революції та її вплив на розвиток української літератури» здійснено аналіз національно-визвольної творчості українських митців у період Першої світової війни, насамперед ідеться про

поетичне надбання Українських січових стрільців і вірші про бій під Крутами, які зіставляються з поетичними текстами інших зламних епох.

У підрозділі 2.1. «Революційне моделювання світу в поезії часів Першої світової війни та боротьби за незалежність» осмислено поезію початку ХХ ст. у руслі революційно-воєнних подій. Перша світова війна й історичні факти, що їй передували, започаткували епопею революційних змагань в українській літературі. Особливістю поетичної творчості цієї доби є те, що більшість її авторів як учасники історичних протистоянь є «літописцями подій». Поетичний спадок Січових стрільців належно корелює з розумінням революційної лірики як елемента боротьби. Науковці, зокрема В. Поліщук і В. Радзикевич, наголошують на домінантній рисі «трагічного мислення» у творчості на зламі епох, хоча відзначають стихійну креативність серед протестувальників, розглянуто «страх смерті» як творчу мотивацію у контексті філософії А. Шопенгауера. Проаналізовано студії літературознавців про літературний процес, зокрема у Західній Україні, де діяли літературні угруповання «Молода муза» та «Митуса», куди входили Українські січові стрільці (Р. Купчинський, Ю. Шкрумеляк, О. Бабій, В. Бобинський, брати Лепкі тощо). Поети чину продовжували традиції попередніх поколінь, вносячи в лірику національну ідентичність і духовні цінності. У буремний період поети-«стрільці» переосмислили поняття національного, чим сприяли ідентифікації реципієнта. Процес зміни естетик і творчі здобутки УСС розглядають Б.-І. Антонич, С. Гординський, Т. Салига та ін. Враховано версифікаційну недосконалість лірики, оскільки її творцями були звичайні вояки з різним поетичним хистом.

До революційної лірики відносимо вірші про бій під Крутами, оскільки ця особливо важлива для історії України подія спричинила патріотичне піднесення у літературі. У збірках віршів їх часто зараховують до стрілецької поезії. Порівнюючи творчість УСС із майданною, відзначено високе емоційне навантаження, психологічний екстаз митців, що, безумовно, впливали на реципієнта. Проаналізовані взірці стрілецької творчості дають підстави для виокремлення домінантних ознак революційної лірики Першої світової війни та боротьби за незалежність, основних рис поетики і мотивів, серед яких: заклик до бою й опис військового побуту, звернення до героїчної минувшини, мотив усвідомленої смерті, народного стоїцизму і національної гідності, здобуття незалежності, жертвовність, сакральність, насиченість звукообразами, персоналізація природи і її стихій. Зосереджено увагу на апокаліптичних образах та образі пекла, розглянуто фольклорні коди в поезії, зокрема зооморфізацію в етнічних образах, з'ясовано причини умовної закритості стрілецьких текстів. Ця поезія оптимістична, але частина віршів, сповнена настроями безвиході й безнадії, увібрала весь трагізм тогочасних подій. М. Лазарович та О. Назарук у деяких із них відзначають сатиричний характер.

У підрозділі 2.2. «Поезія громадянського опору в українській поезії періоду Другої світової війни та післявоєнний період» розглянуто повстанську поетичну творчість, здебільшого авторства учасників ОУН-

УПА, у період розквіту тоталітаризму. Історично час Другої світової війни був складним і через те, що українці перебували по обидві сторони барикад. Вірші руху Опору чи резистансу через «соцреалістичну» цензуру здебільшого були підпільні. Вказано на вплив політичної системи на літературу загалом і поезію зокрема. Студії С. Грабовського, Я. Поліщука, О. Юрчука, Б. Романенчука та ін. дали змогу простежити тривання і витривалість забороненої літератури в умовах репресій. Поезія підпілля не тільки продовжила стрілецьку традицію, а й удосконалила першу, на таку послідовність вказують Т. Салига, В. Працьовитий, І. Яремчук та ін. В українському літературознавстві вірші цього періоду, зазвичай, називають «поезією резистансу», що відрізняє їх від офіційної радянської поезії того часу. Поетичне слово вояків УПА слугувало зброєю і свідчило про незламність борців за національну ідею. Вочевидь, саме тому в рецензіях на збірки поезій, зокрема на «Співаник УПА», наголошено на лицарстві воїнів, їхній фізичній і духовній величч. Рух Опору Другої світової війни залишив чи не найбільшу поетичну спадщину, різну за жанрами (пісні, колядки, щедрівки, гімни і марші, поезії-хроніки, медитації, тюремна і табірна лірика, жартівливі вірші, любовна лірика, зразки обрядової творчості тощо), а також тематично (про долю народу, повстанця, любовні, історичні і, що важливо, табірні твори). Одним із найпопулярніших упівських поетів був Марко Боєслав, творчість якого засвідчує ознаки, притаманні всій ліриці резистансу: сакральність, фольклоризм, використання образів-символів, окличність наративу, паралель із природними стихіями, демонізація противника тощо. Образ «Рідної матері в горі розп'ятої» наскрізний у його автосугестивних поезіях-молитвах. Важливим є й образ «збезчещеної» землі як джерела енергії і сили або криївки/схрону. Попри це така поезія, часто звернена до героїчної минувшини, наповнена вітаїстичними мотивами, жагою до життя, бадьорістю та оптимізмом.

У поезіях М. Боєслава, П. Гетьманця, І. Хміля та ін. змодельовані традиційні образи повстанця як народного месника, України-матері, материнський біль якої розкривається через екзистенційний вибір. Домінують мотиви заклику до бою, жертвності заради визвольної боротьби, страждання за загиблими. УПА трактується як реінкарноване козацтво, яке відроджує національні ідеї і наслідує Б. Хмельницького, І. Мазепу, С. Петлюру, а також настанови Т. Шевченка. Історичним текстам про конкретну подію чи період притаманна хронікальність, поєднання трагічних мотивів із революційним пафосом. Твори про долю українського народу містять апокаліптичні картини спалених сіл і згорьованих людей. У них ліричний персонаж-повстанець розмірковує про сенс життя і своє призначення. Для його характеристики використано фольклорну рослинну і тваринну символіку. Звертаємо увагу і на політичну сатиру, жартівливі поезію, авторські обрядові тексти з виразними християнськими мотивами. Творчість вояків УПА передає самотню атмосферу складних і напружених історичних подій. Попри несприятливі умови вони змогли витворити самотній пласт повстанської лірики.

Підрозділ 2.3. «Революційна поезія доби незалежної України (Революція на граніті та Помаранчева революція)» містить аналіз художньо-естетичних особливостей моделювання дійсності в поезії, написаній учасниками революцій у період незалежної України. Революція на граніті та Помаранчева революція не отримали достатнього поетичного висвітлення з огляду на їх демократичність. Дискусійним залишається питання, чи можна назвати згадані події революціями. Відзначено недостатню кількість літературознавчих праць із цього питання, оскільки ті історичні події досліджували здебільшого історики, політологи, культурологи. Авторських віршів небагато, поетична творчість під час і після Помаранчевої революції має фольклорний характер. Дослідники називають Помаранчеву революцію «помаранчевою модою», адже карнавальна за характером, вона представлена переважно вуличним мистецтвом. Головним мотивом тогочасних творів було гасло «Разом нас багато, нас не подолати». Проаналізовані тексти вирізняються громадянським пафосом, часто присвячені лідерів або противнику, образ якого розкривається комічними засобами чи зооморфізується. О. Чебанюк розглядає «помаранчеву творчість» як постфольклорну, колективну, народну.

Події Помаранчевої революції не знайшли належного осмислення в літературі. Про них у своїх творах згадують Ю. Андрухович, С. Жадан, І. Карпа, Л. Костенко та ін. А проаналізовані вірші прочитуємо як психотерапевтичні, що забезпечували емоційну рівновагу учасників тих революційних зрушень. Революція на граніті, коротка в часі, представлена лише кількома творами. Вважаємо, що навіть попри брак фактажу їх не варто оминати заради історичного значення Революції на граніті. Вони близькі до національно-визвольної лірики, хоча мала їх кількість не дозволяє виокремити характерні жанрово-стильові особливості.

У третьому розділі «Художні доміанти поетичних текстів української Революції Гідності» осмислено рецепцію української поетичної традиції в поезії Майдану.

У підрозділі 3.1. «Художнє новаторство лірики Майдану», виходячи з поетичного світобачення учасників Революції Гідності, зосереджено увагу на багатовимірності їхніх творів. Суспільні події зими 2013-2014 років мобілізували творчі інтенції української нації. Протест почався із постів у соцмережах, що дозволило залучити широку читацьку аудиторію. Суспільна вага революції й емоційне навантаження спричинили явище масової креативності на Майдані. Літературознавці переконані, що Революція Гідності повернула «культ слова». Писали як визнані поети, так і звичайні протестувальники, яких об'єднав творчий процес реактуалізації образу поета-воїна. Вважаємо, що найпопулярнішими жанрами були громадянська лірика і літописи-хроніки з точною фіксацією подій. На літературну арену вийшли поети Революції Гідності, які відображали події крізь призму власного, часто екзистенційного світосприйняття. Маємо лише спорадичні дослідження майданних текстів крізь призму естетичних пошуків митців (О. Забужко, Є. Кононенко, І. Лазоришин, Н. Мусієнко, А. Рудницька,

М. Тимошик та ін.). Розглянуто літописи-хроніки, зокрема «Літопис самовидців» О. Забужко, які містять чимало революційних віршів.

Межова ситуація актуалізувала бінарні опозиції (свій/чужий, життя/смерть, мир/війна), що їх митці майстерно втілювали в поетичному творі. У цьому контексті паралелізм виступає складником естетичної свідомості митців: чіткий поділ світу реалізується через зіставлення, протиставлення, порівняння чи паралелізм. Проаналізовано антитетичні зв'язки, а саме використання антонімічних пар, зокрема контекстуальних антонімів, що вказує на широку функціональність антитези; образну зміну конотацій, коли сніг, брудний і закривавлений, набуває есхатологічного значення. Модель образу демонічного супротивника формується відповідно до міфологічних традицій, де зооморфізація підкреслює антигуманність ворога. Йдеться про зображення страшних картин побиття студентів – мирних протестувальників, поливання їх холодною водою в мороз, розстріли з вогнепальної зброї мітингувальників з фанерними щитами тощо. На противагу образ протестувальників увиразнюється через «мотив змієборства» (І. Яремчук). Антитеза викривально розгортає образ «диванної сотні», протиставляє людину з рабською психологією і вільного духом революціонера (процес переродження в майданівця), Майдан і Антимайдан, минуле-сьогодення-майбутнє тощо. Застосування цього засобу підсилюється такими стилістичними прийомами, як тавтологія, градація, риторичні запитання, оксиморон («братні вороги», «для захисту цілять в голови», «раюють безсмертні») та ін. Майданній ліриці властиві комічність і сарказм, як, наприклад, паблік «Кокс Квасьневського» чи «Український щитоносець», які поза соцмережами популярними не стали.

Наголошено на сингармонійності як основній ознаці революційної лірики початку ХХІ ст. Соціальна заангажованість відкриває увесь спектр жанрово-стильової багатовимірності поезії Революції Гідності. Попри версифікаційну недосконалість вона засвідчує екзистенційний вибір майданівців у межовій ситуації.

У **підрозділі 3.2. «Стильові конвергенції поезії»** окреслено парадигму жанрово-стильових експериментів. Поняття стилю революційної лірики потрактовано як сукупність ознак, характерних для поезії Революції Гідності в літературі початку ХХІ ст. Майданна лірика має власну неповторність, хоча, на перший погляд, вірші об'єднані лише проблемно-тематично, водночас вони творять масштабну картину Революції Гідності крізь призму авторських концепцій світосприйняття. Естетичні погляди поетів, їхні образні системи сформували основні стилетвірні чинники поезії Майдану.

Проблемно-тематичний аспект цих віршів характеризується низкою домінантних ознак: відчуття можливості власної смерті визначає екзистенційний характер зображуваного, обґрунтування життєвої позиції й аналіз навколишніх реалій, чітке визначення мети, жертвність, вітаїзм, реактуалізація боротьби за незалежність, відродження національних ідей, рефлексії смертей побратимів, відтворення батьківського болю,

апокаліптичне зображення історичних подій, відсутність розлогих пейзажів, риторичність, психологізм, образність, інтермедіальність тощо.

Поетичну творчість авторів проаналізовано з огляду на причину написання революційних віршів – реакції на суспільно-історичні події, тому психологічний чинник визначає їх стильові домінанти. Така поезія увібрала в себе ознаки різних стильових течій (постмодернізм: деструктивне сприйняття, міфологічні образи, архаїчна символіка, образ автора-бунтаря; бароко: контрастність зображуваного, трагічне світосприйняття, розчарування; експресіонізм: загострена емоційність, вітаїзація смерті, головний персонаж – народ; реалізм: правдиве зображення побаченого; імпресіонізм: передача миттєвих вражень під час подій; символізм: використання фольклорної символіки й архетипів та ін.), що й сформувало поліфонічну «барикадну» культуру. Це засвідчує поезія відомих українських письменників, зокрема Д. Павличка, О. Ірванця, В. Махна, А. Любки, Д. Лазуткіна, М. Савки та ін.

Наголошено на стильовій поліваріативності віршів, які передають почуття і переживання людини-революціонера, тому вони вирізняються густотою емоцій, динамікою подій, апофеозом болю, розкриваючи основні моральні та духовні якості учасників Революції Гідності, зокрема гідність, взаємоповагу, взаємовиручку тощо. Революційна поезія є документом тієї доби, тому в ній виокремлюють сугестивний складник, що ґрунтується на психологічних потрясіннях, масових психозах, кривавих убивствах. Водночас вона має катарсичний характер, бо виводить учасника заворушень із депресивного стану та відновлює його психічну рівновагу. Сугестивність простежується через змістове, лексичне і пунктуаційне наповнення, наративну структуру і широку панораму образів. Стиль розглянуто в межах культуросфери Майдану як культурного простору, що реактуалізує накопичений художній досвід, відсилаючи реципієнта до багатой народної традиції. Важливим тут є інтертекст, коли зміст згаданого виступає джерелом новотворів. Наприклад, поезію Т. Шевченка мислимо як прецедентний текст. Психологічний стан мітингувальників зумовив стильову конвергенцію, що відображає кризовий художній простір.

У **підрозділі 3.3. «Символічна поетика лірики Майдану»** зосереджено увагу на образній символіці лірики руху Опору і її національному підґрунті. Символічне світосприйняття іманентне в українській ментальності. Тому символізм актуалізується в національному світогляді у періоди суспільних зламів. Авторі поезій Революції Гідності не завжди усвідомлено трансформували фольклорні образи. Особливо яскраво смисловий підтекст та образну структуру генерує кордоцентризм як визначальна риса української свідомості і національної психології. Образ серця моделюється через властиві йому почуття любові, болю, розпачу, смутку, ностальгії тощо. Сугестивно-смислові еманції лейтмотивного концепту «серце» простежено через архетип води, зокрема, очищення, вивільнення емоційного стану через омиття серця слізьми, або ж, навпаки, через бойовий запал, загострене відчуття справедливості, боротьбу за честь і

гідність; через образ Майдану як сакрального місця, основного топосу країни, що є обов'язковою умовою для подальшого її існування, як фактора протестувальників (їх уособлення), істини, пробудження людського в людині (сердечність, співпереживання, гуманність) та ін.

У революційній ліриці переважають образи-символи зоологічного походження, зокрема птахів, рідше свійських тварин (сиві гуси), рослин. Домінантними у творчій практиці митців стали символи, що виражають силу, міць народу, відродження країни, надію на її краще майбутнє – калина, сокіл, дуб, голуб, ромашка, рута тощо, або ж смерть, кров – ворона, яструб, мак та ін. Біблійні образи і сюжети увиразнюються в поетичній творчості особливо в періоди суспільних криз: так, Водохреще, Великдень символізують переродження і відновлення, Страшний суд – справедливість та ін. Як символ пробудження постає образ дзвону, потрактований як тривожний набат. Чільне місце посідає архетип води як символ очищення, оновлення. У творчості авторів представлені такі її варіації: сніг, лід, вода, гроза, дощ, крапля, море, океан тощо. Розширюється символіка вогню. Рідше використовуються мультикультурні образи: терези (символ правосуддя), образ Геєни (символ Судного дня) та ін. Символами стали художній образ «Небесної сотні» (жертвної смерті, патріотизму і високої моральності), пісня «Плине кача» (смуток, жаль), образи Т. Шевченка як непримиренного революціонера та інших натхненників революції – Лесі Українки, І. Франка, В. Симоненка, В. Стуса, Л. Костенко як уособлення морально-духовних засад українського народу.

Символи майданної лірики є типовими для української громадянської поезії, зокрема для дум, козацьких і стрілецьких пісень, творів воєнної тематики та боротьби за незалежність. Поети революції уникають елементарного запозичення, вони вигранюють міфологічні та фольклорні символи, приміряючи їх у нових історичних обставинах.

У підрозділі 3.4. «Сугестивний вплив текстів періоду Революції Гідності: поетика і прагматика» простежено зв'язок автор – реципієнт та відповідно ретрансляцію емоційного напруження у поезії Революції Гідності, яка виникла внаслідок трагічної загибелі понад сотні людей у столиці незалежної держави. Тому революційна лірика наповнена екзистенційними настроями. Явище сугестії у ній спричинене деструктивним станом свідомості її творців. Іманентний вплив на реципієнта закорінений у смисловому навантаженні майданних текстів. Апокаліптичне зображення дійсності, безперечно, впливає на свідомість і психологію реципієнта. Під дією наскрізних буттєвих імпульсів автори передають свої відчуття і підсилюють їх художніми засобами. Одним із засобів сугестивного впливу є сакралізація дійсності, коли ліричний персонаж звертається до Бога, Матері Божої, святих чи ангелів. Ці образи налаштовують читача на духовне сприйняття, а також увиразнюють мотив всевітнього горя і смутку, які навіюють святі у розпачі. Сугестують проєкції, коли Матір Божа оплакує полеглих як синів, звертання до Творця, авторська молитва (як останній шанс на порятунок), іноді канонічні молитви, вписані в революційний текст,

сподівання на Божу справедливість, процес моління, який є емоційним апогеєм. Дійсність сакралізується через образи ангелів чи картини Страшного суду. Ефект присутності реципієнта в тексті забезпечує діалогічний наратив, зокрема особиста розмова ліричного героя з Богом чи його присутність на Майдані.

Сугестивний вплив здійснюється і за допомогою реактуалізації історичних фактів чи постатей, таких як Л. Кобилиця, Є. Коновалець, С. Петлюра, С. Бандера, Б. Хмельницький та ін. Ліричні персонажі звертаються до героїчних осіб задля продовження їхньої боротьби за незалежність і державність нації. Реактуалізація історії (наприклад, згадки про козацтво (Січ), Крути, Голодомор, Чорнобиль) мотивує до боротьби за майбутнє, і саме така поезія є могутнім засобом впливу на сучасного реципієнта. У цьому контексті літературні твори (наприклад «Україна в огні» О. Довженка), образи письменників – активних громадських діячів – Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки, Л. Костенко, В. Стуса та ін., часте цитування класиків свідчать про інтертекст як засіб сугестивного впливу. Такі алюзії сприяють глибшому осмисленню революційних подій в Україні, відкривають їх нові грані і сугестують сукупно з описуваним явищем, оскільки реципієнт до сучасного спостереження додає враження реактуалізованого елемента. Психоемоційний стан революціонерів моделюється авторами на тлі буремної природи, що допомагає осмислити дисгармонійність соціальної дійсності. Сугестивними є символічні образи крові (як екзистенційний вибір життя/смерть), персоніфіковані періоди доби (день/ніч, чисте/чорне небо), колористична символіка (чорний – бруд і червоний – кров налаштовують на негативне сприйняття, хоч іноді колористика в тексті була проекцією реальності: палаючі шини наповнювали небо чорним димом, кров на снігу забарвлювала його в червоний колір тощо). Акцент у віршах на контрастних кольорах (червоний, чорний, білий), свідоме уникання різнобарвності, оскільки революція не допускала напівтонів, формує в читача чітке і конкретне бачення тогочасних подій. Сугестивний вплив архетипу води, осмислений у християнській традиції, навіює низку емоцій, серед яких віра, що світ очиститься від зовнішнього і внутрішнього бруду. Проаналізовано архетипні образи землі, природних стихій, зокрема грому, дощу, коли скорбота природи, демонструючи єдність протестувальників зі світом, вражає найглибше. Автори нанижують сугестивні образи, доводячи реципієнта до апогею переживань.

Ключовими у поезії Революції Гідності є прийоми контрасту і гіперболізації. Так, на психоемоційну сферу реципієнта впливають натуралістичні зіставлення бруку з кістками, трупів зі сходами, весільного вінка з чорною хустиною тощо. Афективність сприйняття трагічної дійсності в поетичному тексті посилюється фантасмагоричними візіями, а також художнім прийомом синестезії. Виразним сугестивним прийомом є звуковий супровід, що відтворює депресивний стан, яскрава метафора впливає на слухові і тактильні відчуття, іноді звукообрази підсилюються додатковими шумовими ефектами (сирена, зойк, церковний дзвін, ридання

персоніфікованих предметів тощо). Ритмомелодика виконує сугестивну функцію завдяки синонімічним повторам, грі слів, апунктуації та ін. Ліричний герой, як правило, звертається до конкретного реципієнта, забезпечуючи ефект його присутності у творі. Такий тісний зв'язок між автором і читачем психологічно впливає на останнього. Акцентовано на ролі автосугестії, саморефлексії і відновленні емоційної рівноваги автора. Висвітлено взаємозв'язок прагматики і сугестії, зокрема прагматика визначає вплив історичної події (Революції Гідності) на її учасника, а сугестія втілює цей вплив у тексті. Масова креативність стала віршотерапією, що вивільняє афекти і виводить із депресивного стану, а надмір емотивності вдало ретранслюється в сугестивності революційної лірики.

У підрозділі 3.5. «Апокаліптичний хронотоп як психологічна домінанта поезій» простежено, як у поетичних текстах Революції Гідності моделюється апокаліптична реальність. Емоційний вибух у них, зумовлений загостренням подій на Майдані, переданий в апокаліптичних картинах: вибухи, чорне від палаючих шин небо, закривавлені вбиті на асфальті, крики поранених. Через осмислення есхатологічних уявлень про апокаліпсис з'ясовано, що в революційній ліриці присутні такі ж візії. Описи пейзажів поглиблюють зображення психологізованої і персоніфікованої живої (дерева, трави, птахи тощо) і неживої (бруківка, каміння, земля, ріки та ін.) природи, що виступає активним учасником подій та співпереживає. Хронотоп у поезії Майдану конструюється за допомогою образів пекла на землі і демонічних образів-символів, що відображають трагізм ситуації. Зорові візії поглиблюються звуковим супроводом завдяки ампліфікації. Ефект кінця світу увиразнюється біблійними мотивами, зокрема Божої всеприсутності. Ліричний герой часто звертається до Бога, або ж Творець сам стоїть поряд із ним на Майдані. Апокаліптичним топосом є пекельний Майдан, прилеглі вулиці Грушевського й Інститутська. Відчуття паралельної реальності посилюють образи вже загиблих учасників Майдану у вигляді ангелів, матеріалізованих душ і персоніфікованих птахів (найчастіше журавлів і голубів) із простреленим крилом. Фабульно апокаліптичний хронотоп охоплює буття революціонера між пеклом і раєм, бо відсутня чітка межа між життям і смертю. Смерть зображена як перехід в інший світ. Сам Майдан є сакральним місцем. Так, Т. Гундорова й інші літературознавці порівнюють Майдан Незалежності із собором, де вершиться доля нації. Передмовою до тогочасних апокаліптичних картин часто виступають стереотипні формули тяжкої долі українців. У цьому контексті образ апокаліпсису семантично розгалужується: трагічні події нанизуються одна на одну, сюжет розгортається у градації, посилюється сугестивність (апокаліптичні пейзажі кінця світу, картини Страшного суду), описується постапокаліптична реальність (перехід в інший світ, зазвичай рай). Гасло Майдану «Рабів до раю не пускають» реалізується в сюжетомодельюючій позиції, що шлях до раю лежить через катарсичне очищення апокаліпсисом Майдану.

У **Висновках** підсумовано результати дослідження про роль та особливості поезії Майдану в дискурсі української лірики руху Опору ХХ-ХХІ століття.

Поезія Майдану (Революції Гідності) – один із новітніх поетичних пластів, що виник під час збройного протистояння в Києві 2013-2014 років. Дослідження поезії Революції Гідності в аспекті поетики, прагматики та історико-літературного контексту дає підстави для таких висновків:

1. Культурний феномен лірики руху Опору породили суспільно-політичні зрушення. Її аналіз у діахронному зрізі дозволяє визначити традиційні ознаки української революційної поезії ХХ-ХХІ ст. Простежено спадкоємність революційної поетичної традиції: творчість січових стрільців – поезія УПА – вірші Революції на граніті – творчість Помаранчевої революції – поезія Революції Гідності. На основі досліджень Л. Полтави, В. Працьовитого, Т. Салиги, Л. Шанковського, І. Яремчук та ін. з'ясовано, що творчість митців під час перших історичних рухів найбільш типологічно подібна до сучасних революційних текстів, засвідчуючи тяглість поетичних традицій в українській літературі ХХ-ХХІ ст. Поглибленому розумінню цього художнього феномена сприяють праці сучасників тих подій Д. Донцова, Ю. Липи, Є. Маланюка, С. Петлюри та ін. Дослідники одностайні в основному завданні революційних віршів – документувати історичну дійсність, що супроводжується процесами національної ідентифікації та актуалізацією героїчних мотивів. Через філософські погляди Ф. Ніцше та А. Шопенгауера, Т. Шевченка й І. Франка простежено, як суспільні кризи впливають на художню свідомість поета. Обґрунтовано, що вірші доби протистоянь – це самобутнє художнє явище, породжене історичними зсувами, героїчними діяннями народу.

2. Теоретичним підґрунтям для дослідження революційної поезії, на нашу думку, слугує рецептивна естетика. Поет у кризові періоди є виразником емоційного напруження, тому під час революцій змінюється його суспільна значущість. Метод рецептивної естетики забезпечує ефект присутності реципієнта в тексті. Така взаємодія особливо цінна, коли обидва перебувають у єдиному часовому та ідеологічному полі, на чому наголошували В. Ізер і Г.-Р. Яусс. Часто недосконалі версифікаційно, вірші відкриваються як знаки культури – «тексти культури». Тому послуговуємося терміном «реципієнт», адже він передбачає не тільки читання революційних віршів, а й слухання – первинно їх виголошували зі сцени, поширювали усно, писали на барикадах, будівлях, щитах тощо. Таким чином, рецептивна естетика дозволяє виокремити і дослідити жанрово-стильові особливості поезії Революції Гідності, яка заслуговує на увагу як знак культури.

3. Перша світова війна спричинила появу поезії руху Опору, зокрема стрілецької, і віршів про бій під Крутами. УСС розпочинають епоху боротьби за національну самобутність. Версифікаційно недосконалі, тексти усусів мотивували стрілецьтво до зміни тогочасної політичної системи, зумовивши їх маршовий ритм і музичність. Натомість «крутянські» новотвори художньо довершеніші, оскільки створені поетами як емоційний відгук на подію.

Фольклоризація поезії руху Опору позначилася на манері написання, метафоризації, художніх засобах. Основними мотивами є заклик до бою, жертвності, стоїцизму, національної гідності та ін. Наприклад, поезія зневіри супроводжується апокаліптичним баченням, яке відображене в риториці, пунктуації, колористиці, а також символічних образах; прийоми персоніфікації і психологізації природи зумовили уособлення у природних стихіях учасників тих трагічних подій.

Вірші періоду Другої світової війни – поезія вояків УПА – творилися у критичніший час: у підпіллі, часто у криївках, в ході широкомасштабної боротьби за українську державність. Вони стали психологічним захистом у межовій ситуації, бо, зазвичай, вітаїстичні за своєю природою. Упівські вірші представлені різними поетичними жанрами: гімн, медитація, послання, любовна лірика, жартівливі тексти, тюремна і табірна лірика та обрядова творчість. Серед мотивів переважають заклик до повстань, дружня солідарність, моральна свобода, сакральні мотиви тощо. Новаторським у цій ліриці є ставлення до поховання померлих, широко репрезентоване у поетичних візіях. Особливої ваги набувають образи-символи матері, землі, жінки-воїна; апокаліпсису, темних сил або ж біблійні, народнопоетичні рослинні та зооморфні образи. Поезія УПА стала екзистенційним імперативом апокаліптичної реальності в системі національно-визвольних координат.

4. Революція на граніті та Помаранчева революція не отримали достатнього поетичного висвітлення. Відсутність реальної життєвої загрози, а також демократичність подій відтворювалися за допомогою прийомів карнавалізації, іронії, маски та ін. Вірші цих періодів характеризуються сатиричністю, іронічністю, сарказмом, впливом фольклорної традиції. Вони переважно реалізовані у малих поетичних формах: гасла, речівки, анекдоти, усмішки, коломийки. Здебільшого графоманські, ці вірші все ж насажені революційним пафосом. Поезія Революції на граніті нечисленна, що не дозволяє ґрунтовно проаналізувати й окреслити змістовні висновки.

5. Традиції лірики руху Опору ХХ ст. продовжила поезія Революції Гідності. Збройні баталії в добу незалежності України стали причиною масової креативності, якій сприяли соціальні мережі, інтернет-ресурси, що забезпечили самоорганізацію протестувальників, а також популяризували мистецтво революційного слова. Відзначено, що найпоширенішими жанрами були громадянські вірші та літописи-хроніки. Межова ситуація спровокувала основну психологічну і творчу домінанту – бінарне сприйняття дійсності, заґрунтоване в опозиції свій/чужий і життя/смерть. Провідним мотивом цих віршів виступає антигуманність, коли звірства противника актуалізували «мотив змієборства» (І. Яремчук). Сингармонійність є художньою домінантою революційної лірики початку ХХІ ст. Антитетично зображені протестувальники – «майданівці» на протигагу антимайданівцям і так званій «диванній сотні». Соціальне звучання зумовлює поетичне багатоголосся лірики опору і її багатовимірність. Пропри те, що поезія Революції Гідності

художньо недосконала, вона розкриває екзистенційний вибір майданівців у межовій ситуації.

Майданну культуру характеризує певний стильовий континуум, культуросфера. Аналізованій ліриці притаманна стильова поліфонія: вірші Майдану синтезували ознаки бароко, експресіонізму, імпресіонізму, реалізму, символізму та ін. Її визначають трагічне світосприйняття, вітаїзація смерті, загострена емоційність, деструкція, міфологічні образи, архаїчна символіка, тяжіння до контрастів, метафоричність тощо.

6. У роботі глибоко осмислено фольклорну символіку майданної поезії. У своєму поетичному доробку автори оригінально конструювали й експериментально трансформували фольклорні образи. Їх творче потрактування зумовлене особистим відчуттям національної трагедії, роздумами над швидкоплинністю і завершеністю людського існування. Поезія насичена етнокультурними знаками й архетипними символами, основними з яких є архетипи води (та його різновиди – сніг, лід), а також вогню як символів очищення та оновлення. Кордоцентризм визначає провідні мотиви революційної лірики: любові, розпачу, ностальгії тощо. По-новому осмислена народна символіка: рослинні і тваринні образи, міфологічні та релігійні сюжети (Водохреще, Великдень, Страшний суд). Символічної конотації набули поняття Небесної сотні, пісня «Плине кача» та ін.

7. Збройна боротьба і масові вбивства на Майдані зумовили появу поезії, що виконує функцію психологічної віршотерапії. Сугестує кожен її елемент: зміст, лексичне, пунктуаційне наповнення, діалоги, система образів і символів. Апокаліптичність дійсності і світовідчуття спричинили сакральні проєкції у віршах, зокрема присутність релігійних персонажів на Майдані. У межовій ситуації сугестують молитва й апеляція до Бога. Християнська традиція вмотивовує смерть заради вищої справедливості, тому майданна поезія пронизана відчуттями болю, втрати, горя, страждання. Визначальними поетикальними засобами сугестії є тропи, стилістичні фігури і прийоми, а також ритмомелодика, обірвані речення, пунктуаційні знаки, деструктивне чи афективне сприйняття дійсності автором. Створюється ефект присутності реципієнта в тексті. Особливо важливими є автосугестія, самоаналіз та рефлексія революційних подій. Катарсична віршотерапія є першоосновою створення поезії руху Опору.

8. Кризові події початку XXI ст. визначили апокаліптичне моделювання дійсності у поетичних творах. Апокаліпсис у поезіях Майдану втілений у кінцесвітньому пейзажі, зокрема палаючого, закривавленого місця-топосу – Майдану Незалежності, вулиць Грушевського та Інститутської, психологізованих картинах природи, Страшного суду, постапокаліптичних станах. Художніми засобами зображення апокаліпсису є символічні і метафоричні образи, наприклад, біблійний образ пекла на землі, демонізація ворога, есхатологічні мотиви. Духовно-моральні та етнокультурні засади українців майстерно втілені в майданній ліриці.

Отже, апокаліптичність, сугестивність, символічність, сингармонійність об'єднують лірику руху Опору ХХ-XXI ст., яка у

критичних історичних умовах високохудожньо продемонструвала національну світоглядну традицію українського народу.

ОСНОВНІ ПУБЛІКАЦІЇ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

В українських фахових виданнях:

1. Горішна Г. Генетична спорідненість української лірики руху опору: літературознавчий аспект. *Південний архів. Філологічні науки*: зб. наук. праць; вип. 70. Херсон: Херсонський державний університет, 2017. С. 12-15.
2. Горішна Г. Лірика Майдану в контексті української революційної поезії. *Літературознавчі студії*. Київ: Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2016. (ВПЦ «Київський університет»). С. 71-80.
3. Горішна Г. Образна символіка майданної лірики. *Наукові праці: науково-методичний журнал. Філологія. Літературознавство*; вип. 265. Т. 277. Миколаїв: ЧДУ ім. Петра Могили, 2016. С. 6-10.
4. Горішна Г. Сильові особливості поезії Революції Гідності. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Філологія*. Вип. 76. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2017. С. 182-186.
5. Горішна Г. Модус національної ідентичності поезії резистансу (на матеріалі творчості січових стрільців та віршів про бій під Крутами). *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. Вип. 67. Ч. 1. Львів: Львівський національний університет ім. І. Франка, 2018. С. 297-303.
6. Горішна Г. Апокаліптичний хронотоп як психологічна домінанта поезії Майдану. *Studia Methodologica*. Issue 41. Ternopil: Volodymyr Hnatyuk National Pedagogic University of Ternopil' (Ukraine), Jan Kochanowski University in Kielce (Poland), 2015. P. 146-151.

У зарубіжному фаховому виданні:

7. Horišna H. Der suggestive Charakter der Poesie der Revolution der Würde (Горішна Г. Сугестивний характер поезії Революції Гідності). *Dialog der Sprachen – Dialog der Kulturen. Die Ukraine aus globaler Sicht*: Herausgegeben von Olena Novikova, Ulrich Schweier, Peter Hilkes.; № 2016. München: Verlag readbox unipress Open Publishing LMU, 2017. S. 728-741.

Додаткові публікації:

8. Горішна Г. Роздвоєння світу в поетичних текстах. *У світі знаків: проблеми вербального і невербального: наук. журнал*. Тернопіль: Крок, 2016. С. 165-172.

АНОТАЦІЯ

Горішна Г. М. Поезія Майдану у дискурсі української революційної поезії ХХ-ХХІ століття. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук (доктора філософії) зі спеціальності 10.01.01 – українська література. – Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка Міністерства освіти і науки України. Тернопіль, 2018.

Дисертація є першою спробою комплексного дослідження сучасної лірики руху Опору, зокрема поезії Революції Гідності в контексті революційних віршів ХХ-ХХІ ст. У роботі висвітлено генезу революційної лірики. Критична рецепція теоретичних праць українських дослідників переконує у тяглоті традицій від стрілецької творчості та підпільної поезії до лірики руху Опору доби незалежності. У ході аналізу поезії руху Опору ХХ-ХХІ ст. висвітлено суспільно-історичні передумови її зародження. Вказано на визначальну роль рецептивної естетики у сприйнятті таких новотворів. Художніми домінантами поезії Революції Гідності є: символічність, експресивність, сугестивність, апокаліптичність, екзистенційність та ін. У ній досліджено оригінальність втілення фольклорної символіки, що засвідчує національну ідентичність українців у часи історичних зрушень.

Ключові слова: лірика Майдану, сучасна поезія, поезія Січових стрільців, вірші про бій під Крутами, поезія резистансу, революційна поезія ХХ століття, стихійна креативність, поетика.

SUMMARY

Horishna H.M. Maidan poetry in the discourse of Ukrainian revolutionary poetry of the 20th – 21st centuries. – Qualified scientific work. As a manuscript.

Thesis for a Candidate Degree (PhD) in Philology, Specialty 10.01.01 – Ukrainian Literature. – Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ministry of Education and Science, Ternopil, 2018.

The dissertation is the first attempt of thorough research into Dignity Revolution poetry and the modification of modern Opposition poetry in the context of revolutionary poems of 20th – 21st century. The work presents the genesis of the revolutionary poetry indicating the inheritance of traditions embodied in the resistance poetry. The critical reception of Ukrainian scholars' theoretical works convinces us of continuing traditions from Riflemen's poems and underground poetry to resistance poetry of the independence period.

Analyzing the resistance poetry of the 20th -21st centuries, the research illustrates social and historical preconditions for its occurrence, investigates into scientific research in philosophy, history, sociology, political science related to the historical and political circumstances of the revolutions of the 20th-21st centuries. Literary and theoretical grounds of the research are based on the works of: S. Andrusive, U. Eco, O. Zabushko, O. Kuzmenko, N. Musiienko, M. Pavlyshyn, T. Salyha, L. Senyk, L. Taran, I. Franko, O. Chebaniuk, I. Yaremchuk and others.

The analysis defines that the poems of a critical period should be regarded as signs of culture in close interaction between the author-text-recipient. Consequently, the receptive esthetics plays a crucial role in perceiving these recently composed poems. Close attention is paid to anthropological interpretation of a literary text and to modification of pragmatic functions from esthetic to sociological ones. Therefore, the essential thing for their understanding is sensitive interpretation of Maidan poetry. Consequently, the major methodological means is

considered to be receptive esthetics with the help of which suggestive content of Maidan poetry becomes distinctive, and what is more, readers' reception is explained.

Thorough analysis of Dignity Revolution poetry enables us to state that World War I became a background for development and accumulation of writing traditions related to national liberation starting with Riflemen's poetry and Kruty battle poems which are compatible with poetic texts of other determining epochs. The influence of symbolistic tendencies has been traced out through the system of images and symbols occurred in resistance texts. According to this, the image of a poet-warrior has been specified, particularly, he is believed to have moral and spiritual characteristics which determine the process of his establishing in the works by O. Babii, V. Bobynskyi, M. Haivoronskyi, R. Kupchynskyi, B. Lepkyi's.

The World War II poetry and post-war poems had a significant influence on formation of Ukrainian national oppositional ideology. The impact of social realism on literature of Ukrainian writers has been analyzed, the conditions of literary creative process of that time has been defined, the reasons for literature going underground has been explained and the influence of Ukrainian colonial dependence on literature has been determined. The analysis of poetic texts enables us to consider poets' working in those conditions as a means of armed opposition. The investigation indicates the documental feature of the poetry, since it was literature that served as a chronicle of historical events at the times of total social bans and destruction of Ukrainian culture. The fact is proved by the texts of the most popular World War authors such as M. Boieslav, M. Hai, P. Hetmantsia, A. Kravets-Kravchenko, Y. Lypa and others. Their poetic works are interpreted as a spiritual feat.

In contemporary Ukrainian post-totalitarian theory, Orange revolution is called a "national festival" or carnival. The researchers identify this kind of art as a certain type of post-folklore. The texts are filled with humour and wit in order to preserve the emotional balance of the rebels.

Dignity Revolution poetry has inherited the pathos of esthetic depicting heroism and death typical of national resistance poetry of the previous century. However, having modernized underground poetry, it has composed its own esthetic codes.

Maidan poetry is characterized by strong stylistic convergences which reveal revolutionaries' chaotic outlook and are mostly realized in syntax (short, eclipsed, nominative sentences), rhetoric sentences (with exclamation marks, inversion). The esthetic dominants of Dignity Revolution poetry are considered to be symbolism, expressiveness, suggestivity, existentialism, apocalyptic nature and others. The original embodiment of folk symbols is found out in the poetry what indicates ethnical identity.

Expressiveness caused suggestive component of revolutionary poetry. Psychological unacceptance of massive deaths in the capital city centre of the independent state was the reason for so called 'poetry therapy' what can mean poetical self-reflection.

It is evident that apocalyptic chronotope prevails. That is why we draw attention to the direct connection between revolutionary reality and apocalyptic scenes occurred in Dignity Revolution poetry. Apocalypses is thought to be a horrible reality that defines disastrous Maidan-topos. Consequently, apocalypticity is interpreted as an esthetic illustration of the crisis of Ukrainian society. Self-suggestion of apocalyptic reality is indicated to have caused spontaneous creativity during Dignity Revolution.

Key words: Maidan poetry, modern poetry, Riflemen's poetry, Kruty battle poems, resistance poetry, revolutionary poetry of the 20th century, spontaneous creativity, poetics.

Підписано до друку 6.11.2018 р.
Формат 60x84/16.
Папір друк. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.
Наклад 100 прим. Зам. № 02/18/2-6

Віддруковано у видавничому центрі "Вектор"
46018, м. Тернопіль, вул. Львівська, 12,
Тел. 8 (0352) 40-08-12

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ТР № 46 від 07 березня 2013р.
ФОП Осадца Ю.В.